

אורי רול

המחלקה לאקולוגיה מדברית ע"ש
מארקו ולואיס מיטרני, המכונים
לחקר המדבר, אוניברסיטת בן-גוריון
בנגב

ציטוט מומלץ

רול א. 2022. סקירת הספר:
הכחדות ותמורות – עולם החי
בעברה של ארץ ישראל. *אקולוגיה
וסביבה* 13(2).

ברדלס מפוחלץ מאוסף האב שמידט. הברדלס ניצוד סמוך לחופו המזרחי של ים המלח ב-1911 | צילום: עמיקם שוב

סקירת הספר: הכחדות ותמורות – עולם החי בעברה של ארץ ישראל

[בקצרה](#)

גיליון קיץ 2022 / כרך 13(2)

15 בספטמבר, 2022

בעוד שההיסטוריה האנושית של ישראל (או לפחות חלקה) מוכרת יחסית לציבור בישראל, הרי שההיסטוריה העשירה של עולם החי שלה – אפילו זו המאוחרת יחסית, מוכרת הרבה פחות. הספר החדש "**הכחדות ותמורות – עולם החי בעברה של ארץ ישראל**", מאת פרופ' יורם יום-טוב ופרופ' גיא בר-עוז^[1], מנסה לגשר על פער זה. הספר סוקר את השינויים שחלו בהרכב המינים של יונקי היבשה שחיו בישראל במהלך כ-2.8 מיליון השנים האחרונות (להלן: הרביעון). הוא מתבסס על מאגר מידע מקיף מנתונים פלאונטולוגיים וארכאוזואולוגיים ממאות אתרים שנחפרו בישראל, וכן מעדויות היסטוריות ממאות השנים האחרונות. הנתונים הארכאולוגיים המוזכרים בספר נותחו תוך שימוש בידע עדכני על האקלים הקדום בארץ, שהופק בשיטות חדשניות, בעיקר מקידוחי ים המלח, ממערות בארץ ומקידוחים בים התיכון.

הספר נפתח בסקירה מקיפה של הגורמים שעיצבו את מגוון עולם החי של ישראל. מובאת בה נקודת מבט רחבה להבנת מקורותיו וייחודו של עולם החי של ישראל, והיא מציגה בצורה מקיפה ומעניינת את תפיסת העולם של המחקר הארכאוזואולוגי תוך היכרות עם כלי העבודה המרכזיים שלו בעבר ובהווה. החלק הראשון נחתם בסקירה של המחקר הארכאוזואולוגי בישראל במהלך מאה השנים האחרונות. חלקו השני של הספר מוקדש לסקירה של מיני היונקים השונים שחיו בישראל במהלך הרביעון. במסגרת זו מובא מידע ביולוגי רב על קבוצות היונקים השונות (סדרות/ משפחות/ סוגים) של ישראל. המינים השונים שבעולם החי של ישראל ואלה שהיו חלק ממנו בעבר, מובאים בחלוקות שונות, תוך אזכור האתרים השונים והתקופות השונות ששרידי המינים הללו נמצאו בהם בישראל במהלך הרביעון. במסגרת זו מוצגים גם ההקשר התרבותי-אנושי והשפעות האדם ושמירת הטבע על המינים והקבוצות השונות. חלקו השלישי של הספר מרכז ומסכם את התמורות שחלו בהרכב יונקי ישראל ברביעון. הסיכום נעשה מנקודת מבט ביוגאוגרפית (מאין הגיעו היונקים לישראל בתקופות השונות), מנקודת מבט של קבוצות יונקים מרכזיות – טורפים, אוכלי עשב ויונקים קטנים, וכן תוך הסתכלות על השינויים בגודלי הגוף של היונקים שנכחו בארץ לאורך תקופה זו. המחברים מצביעים על התפקיד המרכזי שהיה לאדם בעיצוב עולם היונקים של ישראל, בפרט במהלך ההולוקן (11,500 השנים האחרונות), בעיקר דרך ציד ובעקבות התפתחות יישובי הקבע והחקלאות. הספר מסתיים בסקירת גורמי האיום על עולם החי של ישראל כיום, ובמחשבות (עגומות) על אודות עתידו של הטבע בארץ במקביל לעלייה הניכרת בגודל האוכלוסייה ובאיכות החיים של תושבי ישראל.

זהו ספר מקיף, עמוק, מאיר עיניים ומעניין. לדעתי זוהי קריאת חובה למתעניינים בטבע של ישראל, בהיסטוריה שלה ובקשר אדם-סביבה. המחברים מציגים פן של ישראל מזווית שטרם נחשפה, ובעברית. הספר מיועד למומחים וגם לציבור הרחב המתעניין בעבר, בהווה ובעתיד של ישראל, והוא מספק רקע רחב ומידע מקיף. פרט למלל שכתוב בעברית עשירה ונהירה, הקוראים ימצאו בספר שלל תמונות, מפות, איורים וטבלאות, שתורמים רבות לכתוב.

אנו עדים לתופעה של הכחדה תרבותית של מינים במקביל להכחדתם הביולוגית^[2]. תופעת ההכחדה התרבותית מתייחסת להיעלמות של ידע והיכרות עם עולם הטבע מהחברה ומהתרבות האנושית בקצב מואץ בעקבות משבר מגוון המינים. מכיוון שמאמצי השימור שלנו לרוב מתמקדים במיני דגל "כריזמטיים" המוכרים לנו, בשימור הנוף שגדלנו איתו – חשוב לעורר מודעות בציבור לטבע הישראלי שהיה ואינו, ולעולם הטבע שנותר, ושחשוב שנשמור עליו לעתיד. גם מנקודת מבט זו – זהו ספר חשוב ביותר לקהל הרחב, לעובדים במערכת החינוך ובגופי שמירת טבע ולמקבלי החלטות.

מקורות

1. יום-טוב י ובר-עוז ג. 2022. הכחדות ותמורות – עולם החי בעברה של ארץ ישראל. הוצאת דן פרי.
2. Jarić I, Roll U, Bonaiuto M, et al. 2022. Societal extinction of species. *Trends in Ecology and Evolution* **37**: 411–419.